

Ludislava Šuláková

Pohled do poválečné situace v Břeclavi a Poštorné

Byť od ukončení 2. světové války uplynulo jen málo přes 50 let, tedy období historicky nepatrné, stává se pro nás minulostí. Ubývá pamětníků na pohnuté časy okupace a paměti slouží archivní materiály a kroniky, zachované bohužel, zvláště pro dobu těsně poválečných let jen torzovitě nebo ovšem s jistou rezervou dobový tisk, díky kterým můžeme nedávnou minulost evokovat. Archivní materiál, objektivní zdroj uchovaný v našem archivu je neúplný, což odpovídá hektičnosti let, neznalosti odpovědných osob, někdy též záměru. Tisk je emotivně laděn, měl jiné cíle a nemohl a nesnažil se být zcela nestranný.

List Moravské Slovácko, vycházející v Břeclavi bezprostředně po osvobození vyslovil 20. 5. 1945 jménem občanstva požadavek na vyřešení otázky dalšího soužití s obyvatelstvem německým a varoval bezpečnostní komisi, která měla tuto problematiku řešit, před shovívavostí zvláště vůči Němcům, kteří žádali o přiznání české národnosti a vůči Čechům, kteří za okupace kolaborovali. Místní tisk nedovolil zapomenout. Moravský jih připomněl událost, která se stala 24. 1. 1945 v Břeclavi. Při příjezdu transportu vězňů z Osvětimi do Vídně na breclavské přednádraží, bylo zastřeleno 35 fyzicky zcela vyčerpaných vězňů. Dalšíh 6 zastřelených vězňů bylo nalezeno podél trati mezi Hruškami a přednádražím. Na tomto bestiálním činu měli aktivní podíl i členové místní německé ochranné policie, které článek jmenovitě uvádí.

Ustavená bezpečnostní komise byla ve složité situaci, měla rozhodovat o přístupu životě a majetku osob v podstatě bez dokladů a zejména v prvních dnech své činnosti bez potřebných důkazních materiálů. Musela se v mnoha případech spolehnout na veřejnost a ta nedokáže být zcela objektivní. Komise musela odkázat do patřičných mezí osobní nepřátelství, zášť a pomstu. Moravské Slovácko v této souvislosti otevřeně nazývá nešvary pravým jménem – hovoří o keťasích, povalečích s rudými páskami, o občanech „persekuovaných“ ne za odboj, ale za krádež a šmelinu, o partyzánech s falešnými průkazy, o kolaborantech. Členové komise tak museli projít s menším či větším úspěchem zkouškou síly charakteru. Dalším problémem, o kterém se zcela otevřeně hovořilo a který souvisl s větou předsedy, bylo drancování majetku. Stávalo se, že poté, co Národní bezpečnostní stráž zatkla provinilé osoby, byl dům či byt vydrancován. Na tento fakt reagovala Směrnice Zemského národního výboru moravskoslezského, dochovaná v SOA v Mikulově pouze v nedatovaném opisu, výzvou k ustavení správce bytu nebo objektu, obvykle z obyvatel domu či okolí a k neprodlenému sepsání majetku. Soupis majetku byl uložen na stanici NB a u správce. Nutné bylo také zabezpečit umělecky a historicky cenné předměty, tak aktuální v našem regionu, které měly být uloženy v muzeích.

Občané německé národnosti od 14 let byli také viditelně odlišeni od obyvatelstva českého. Byli povinni nosit na levé straně obleku žlutý štít s písmenem N. Koncem roku 1946 bylo od tohoto označení upuštěno.

Směrnice ZNV uváděla rozhodnutí soustředit německé občany od 14 do 60 let v pracovních táborech a využít je k nejnaléhavějším pracem, musela jim být ale zabezpečena strava a pobyt. Toto rozhodnutí se netýkalo nemocných, těhotných, žen s dětmi do 6 let a antifašistů. Ženy s dětmi staršími 6 let měly vykonávat lehčí práce. Směrnice připomínala nutnost kázně, ale lidský a spravedlivý přístup k internovaným. O sporných případech rozhodovala vyšetřovací komise. Význační funkcionáři a aktivisté okupantů byli předáváni do Zemské věznic Lidového soudu v Brně.

V Poštorné bylo 6. 5. 1945 na schůzi národního výboru usneseno zřídit pracovní tábor v „cihelně“, kde měli být umístěni zejména politicky činní muži a ženy německé národnosti. Připomeňme, že revoluční národní výbor byl v Poštorné ustaven ihned po odchodu německé armády 21. 4. 1945, předsedou byl zvolen Jan Vybíral, náměstkyně Jan Hanáček a Jakub Fojtíček. Národní výbor byl potom zvolen 15. 7. 1945 a v jeho čele stál František Malinkovič s náměstkyně Josefem Bartolšicem a Janem Hanáčkem. Revoluční

výbor musel neprodleně řešit řadu problémů – nejnnutnější opravy komunikací, protože mosty byly prchající armádou vyhozeny, zásobování i otázku bydlení. Zabavil tedy podle zprávy NV pro ministerstvo informací krytinu uskladněnou v zdejších keramických závodech pro bombardovaná německá města a přiděloval nejpotřebnějším. Katastrofální nedostatek bytů se projevil hned v prvních dnech, kdy začal příliv repatriantů, řešit bylo nutné ubytování příslušníků pohraniční finanční stráže, stráže bezpečnosti, českých učitelů, důstojníků čs. armády. Bezodkladně vyřešil NV také školní docházku. Považoval to zcela správně zřejmě za svoji prioritu, protože během okupace neexistovalo české vyučování, školní budovy byly obsazeny německou armádou a sloužily jako kryty v době leteckých útoků. Již od poloviny měsíce května bylo možno zahájit vyučování.

Nemalým úkolem zejména v rozjitřené době krátce po osvobození bylo řešení problému poměru k poštorenským Němcům a kolaborantům. Jak se uvádí NV ve Zprávě pro ministerstvo informací většina jich uprchla před Rudou armádou, ale zůstal nezanedbatelný počet posilovaný uprchlíky, kteří se zase vrátili. Revoluční výbor proto stanovil podmínky pro soustředění v táborech jak osob německé, tak české národnosti. V budovách keramických závodů byli internováni také Němci z Charvatské Nové Vsi a z Hlohovce. Počet dosahoval 150. Občané německé národnosti, kteří nebyli nijak politicky činní, se měli z Poštorné vystěhovat, což neodporovalo znění Směrnice ZNV, která ovšem připomínala, že je nutné uchovat potvrzení o dobrovolnosti odchodu.

Internovaní v táboře v Poštorně, byli stejně jako i v ostatních táborech využíváni na různé práce. Majitelé firem i zemědělci žádali o jejich přidělení vedení tábora. 22. 6. se rozhodl NV v Poštorně požadovat 20 Kč denně za práce, které internovaní vykonávali a zvažoval také hradit nákup životních potřeb v táboře z peněz, deponovaných internovaným v Občanské záložně.

Samozřejmě, že tento stav nesl s sebou mnoho velkých problémů. Díky poloze Poštorné na hranici se opakovaly „loupežné nájezdy“ uprchlých a odsunutých Němců zpět na naše území, stejně jako sabotážní akce zejména v době žní. Byla to praxe patrně tak častá, že varování před ní přinesl na výrazném místě s titulkem Odstraňte Němce z pohraničí! Moravský jih v srpnu 1947.

I z několika nahlédnutí do archivního materiálu a dobového tisku uložených v SOA Břeclav se sídlem v Mikulově je zřejmá atmosféra, která panovala bezprostředně po osvobození v našem regionu i státě.

Prameny:

JAF 144, Městský národní výbor Břeclav
 JAF 198, Městský národní výbor Poštorná
 Moravské Slovácko, N 49
 Moravský jih, N 38